

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU „OUTLET OPTIKA“ SALONE TAIKANT NUOLAIDAS AKINIAMS

2017 m. spalio 12 d. Nr. (17)SI-17)SP-74

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba gavo informaciją apie tai, kad 2017 m. rugsėjo 1 d. socialinio tinklo *Facebook* internetiniame portale buvo išplatinta optikos salono „Outlet Optika“ (UAB „Optikos Guru“) reklama, kad akinių rėmeliams taikoma nuolaida diferencijuojama pagal amžiaus grupes. Reklamoje pateikiama informacija apie taikomą nuolaidą, nurodoma, kad asmenims iki 70 metų taikoma 30 procentų nuolaida, asmenims iki 50 metų taikoma 50 procentų nuolaida, asmenims iki 30 metų taikoma 70 procentų nuolaida.

Reklaminis šūkis – „Kuo jaunesnis, tuo didesnė nuolaida!“ (interneto tinklalapio nuoroda <https://www.facebook.com/outletoptika.lt/photos/a.691574537656946.1073741827.685680328246367/943004592513938/>).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 14 ir 15 straipsniais bei Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 18 straipsnio 3 dalimi, 2017 m. rugsėjo 21 d. nuspręsta pradėti tyrimą lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva dėl galimo Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 ir 2 punktų pažeidimų, t. y. dėl galimai palankesnių prekių įsigijimo sąlygų taikymo jaunesnio amžiaus asmenims ir dėl informacijos, kuri galimai teikia pirmenybę lyties pagrindu bei galimai formuoja visuomenės nuostatas, kad dėl šio požymio asmuo yra pranašesnis arba menkesnis už kitus, skelbimo.

Lygių galimybių kontrolierius, vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimi, 2017 m. rugsėjo 28 d. raštu Nr. (17)SI-17)S-546 kreipėsi į optikos salono „Outlet Optika“ (UAB „Optikos Guru“) vadovą ir paprašė motyvuotai paaiškinti, kodėl jaunesnio amžiaus

asmenims yra taikomos didesnės nuolaidos įsigyjant akinius, kieno iniciatyva ir kiek laiko šios nuolaidos yra taikomos, ar akcija turi papildomų sąlygų.

Lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t è:

Įmonės UAB „Optikos Guru“ bendraturtis M. K. 2017 m. spalio 2 d. atsakyme paaiškino, kad šia akcija nesiekta diskriminuoti kokią nors amžiaus grupę. Įmonė vasario–balandžio mėnesiais vykdė panašią akciją – „Amžiaus kampaniją“, kurioje didesnės nuolaidos buvo taikomos vyresniems žmonėms, ir prie savo atsakymo pridėjo skelbimo apie akciją maketą. Priede pateiktoje akcijos reklamoje nurodoma informacija apie taikomą nuolaidą, rašoma, kad 20 metų amžiaus asmenims taikoma 20 procentų nuolaida, 30 metų amžiaus asmenims taikoma 30 procentų nuolaida, ir analogiškai toliau pateikiami pavyzdžiai, pagal kuriuos darytina išvada, kad žmogaus amžius sufleruoja jam teikiamą nuolaidą. Šios reklamos šūkis „Kiek metų – tokia nuolaida!“

Įmonės bendraturtis M. K. pažymi, kad jaunesni žmonės dažnai nepakankamai rūpinasi savo regėjimu arba gėdijasi nešioti akinius, todėl akcijos, kuria jaunesniems asmenims taikomos didesnės nuolaidos, tikslas yra įdomiu būdu skatinti jaunimą rūpintis savo regėjimu. Kaip kampanijos veidą įmonė pasirinko Latvijoje gerai žinomą televizijos asmenybę K. (tikrasis vardas – K. B.-B.).

M. K. taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad panašiu būdu reklamuojamos kampanijos, skirtos tam tikroms socialinėms arba amžiaus grupėms, yra vykdomos ne tik kitose Lietuvos optikos įmonėse, bet ir vaistinėse bei kitur, teikiant mažmeninės prekybos siūlymus, ir net bankininkystės sferoje, kai nustatytomis valandomis, pavyzdžiui, senjorai yra kviečiami naudotis tam tikromis paslaugomis ypač palankiomis kainomis arba geresnėmis sąlygomis.

Įmonės bendraturtis M. K. paaiškina, kad šią akciją taiko įmonės marketingo komandos iniciatyva remiantis prieš tai minėta „Amžiaus kampanija“, kurią realizuoja Latvijoje jau keletą metų. Akcija vyksta nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. iki 2017 m. spalio 31 d.

Įmonės bendraturtis patikslina, kad šiai akcijai papildomų sąlygų nėra, nuolaida taikoma akininių rėmeliams, kai užsakomi akiniai su optiniais lęšiais.

Lygių galimybių kontrolierius

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar UAB „Optikos Guru“ salonas „Outlet Optika“, vykdydamas akciją „Kuo jaunesnis, tuo didesnė nuolaida!“, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 ir 2 punktų reikalavimų, pagal kuriuos prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas, taip pat teikiant vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, privalo užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas pirmiau išvardytais pagrindais ir nebūtų formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis arba menkesnis už kitą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos. Specifiškai 25 straipsnyje įtvirtinta, kad Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. Šioje chartijoje nustatomas išskirtinis dėmesys pagyvenusių žmonių teisių apsaugai, kadangi tai yra viena iš labiau socialiai pažeidžiamų visuomenės grupių, kurioms turi būti skiriama derama teisių apsauga, ir šios grupės turi turėti lygias galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime, realizuoti savo teises bei įgyvendinti savo pareigas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės,

tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būtų traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas arba tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, kad šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų

pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Pažymėtina, kad Lygių galimybių įstatymas įpareigoja prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus įgyvendinti lygias galimybes dėl įtvirtintų draudžiamų diskriminavimo pagrindų. Pagal šio įstatymo 8 straipsnio 1 punktą, prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos visiems vartotojams privalo sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Įstatymo 8 straipsnio 2 punkte nustatyta prekių pardavėjams, gamintojams ar paslaugų teikėjams pareiga suteikiant informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuojant užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas pirmiau minėtais pagrindais ir nebūtų formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis arba menkesnis už kitą. Nurodytų pareigų nesilaikymas pagal Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnį laikomas šio įstatymo pažeidimu.

Aptariamu atveju UAB „Optikos Guru“ optikos salonas „Outlet Optika“ 2017 m. rugsėjo 1 d. savo socialinio tinklo *Facebook* paskyroje paskelbė informaciją apie nuolaidas įsigyjant akinius (šio sprendimo pasirašymo dieną informacija apie nuolaidas dar buvo skelbiama): įvardijama, kad asmenims iki 70 metų taikoma 30 procentų nuolaida, asmenims iki 50 metų taikoma 50 procentų nuolaida, asmenims iki 30 metų taikoma 70 procentų nuolaida. Pagal šios reklamos turinį darytina išvada, kad optikos salono „Outlet Optika“ taikoma nuolaida yra santykinė, tiesiogiai kintanti priklausomai nuo žmogaus amžiaus. Pažymėtina, kad, pagal UAB „Optikos Guru“ bendraturčio M. K. paaiškinimą, nuolaida yra taikoma tik akinių rėmeliams, kai yra užsakomi akiniai su optiniais lęšiais.

Tyrimo metu nustatyta, kad vyresniam asmeniui, norinčiam įsigyti akinių rėmelius, tenka mokėti žymiai didesnę kainą nei jaunesniems asmenims, taigi žmogaus amžius tiesiogiai lemia mažiau palankų akinių rėmelių įsigijimo sąlygų nustatymą vyresnio amžiaus asmenims. Esant tokioms nuolaidų taikymo sąlygoms vyresnio amžiaus pirkėjams sukuriama mažiau palankios galimybės įsigyti akinių rėmelius nei jaunesnio amžiaus asmenims ir dėl tokio UAB „Optikos

Guru“ optikos salono „Outlet Optika“ elgesio vyresnio amžiaus asmenys yra traktuojami mažiau palankiai vartotojų teisių apsaugos srityje.

Įmonės bendraturtis M. K. teigia, kad UAB „Optikos Guru“ vykdydama šią akciją nesiekė diskriminuoti kokią nors amžiaus grupę; jis nurodė, kad vasario–balandžio mėnesiais vykdė panašią akciją – „Amžiaus kampaniją“, kurios metu didesnės nuolaidos buvo taikomos vyresniems žmonėms. Pagal įmonės pateiktą vizualią reklamą galima daryti panašią išvadą, kad taikoma nuolaida buvo santykinė, tiesiogiai priklausanti nuo žmogaus amžiaus (nuolaida procentais lygi žmogaus amžiui skaičiais), tik pirmiau nurodytu atveju mažiau palankioje padėtyje prekių įsigijimo srityje atsidurdavo jaunesni pirkėjai. Tokiais veiksmais jaunesnio amžiaus asmenys buvo traktuojami mažiau palankiai vartotojų teisių apsaugos srityje.

Pabrėžtina, kad Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalyje numatytas išimtinis atvejis, kai tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus yra pateisinama ir nėra laikoma lygių galimybių pažeidimu. Tai yra įstatymų nustatyti apribojimai dėl amžiaus, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Taigi nurodyti esminiai elementai – Lietuvos Respublikos Seimo priimtas įstatymas, teisėtas tikslas, kurio siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Privatačių ar viešojo administravimo subjektų asmenims taikomi apribojimai dėl amžiaus viešajame gyvenime (užimtumo, vartotojų teisių apsaugos, švietimo ar kitose srityse) negali būti pripažinti teisėtais, net ir siekiant pozityvių, visuomenei svarbių tikslų, jei šie apribojimai (privilegijos) nėra įtvirtinti įstatyme. Pažymėtina, kad Lygių galimybių įstatyme nėra įtvirtinta nuostatų, kurios pateisintų ne įstatymuose nustatytą diferencijuotą asmenų traktavimą dėl amžiaus.

Pagal įmonės bendraturčio M. K. paaiškinimus, keletas priežasčių, kodėl buvo vykdoma būtent tokia akcija, pagal kurią jaunesniems žmonėms taikoma didesnė nuolaida, yra jaunesnių žmonių nepakankamas rūpestis savo regėjimu ir gėdijimasis nešioti akinius, todėl šia akcija siekta įdomiu būdu skatinti jaunesnius žmones rūpintis savo regėjimu. Įmonės bendraturčio paaiškiniame nepagrindžiamas nuolaidos taikymo teisėtumas ir pagrįstumas, nepateikiami realūs duomenys, įrodantys teiginius apie jaunų žmonių regos problemas. Nors siekiama ir pozityvių, visuomenei svarbių tikslų – skatinti jaunesnius žmones rūpintis savo regėjimu, nėra įstatymo, kuris leistų teikti privilegijas dėl amžiaus įsigyjant akinių rėmelius. Svarbu paminėti ir tai, kad, pagal M. K. pateiktus paaiškinimus, nuolaida taikoma tik akinių rėmeliams, kurie, manytina, patys savaime įtakos regėjimo korekcijai ir (arba) jo gerinimui neturi.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, darytina išvada, kad UAB „Optikos Guru“, taikydama nuolaidą, diferencijuojančią asmenis pagal amžių, nesudarė visiems vartotojams vienodų sąlygų įsigyti akinių rėmelius, nes akcija buvo taikoma atsižvelgiant į kiekvieno pirkėjo individualų amžių ir sąlygos objektyviai buvo mažiau palankios vyresnio amžiaus pirkėjams, nes kuo didesnis asmens amžius, tuo suteikiama mažesnė nuolaida. Tokiais veiksmais UAB „Optikos Guru“ pažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 ir 2 punktų reikalavimus, tai yra padarė lygių galimybių pažeidimą. Pagal Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnį, lygių galimybių pažeidimu laikomas šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymas arba netinkamas jų vykdymas ir draudimų nesilaikymas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu, 15 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 2 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 19 straipsniu:

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į UAB „Optikos Guru“ vadovą J. K. ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus.
2. Įpareigoti UAB „Optikos Guru“ vadovą J. K. išnagrinėti lygių galimybių kontrolieriaus sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymo eigą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.
3. Su sprendimu supažindinti įmonės vadovą J. K.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierius,
laikiniai pavaduojantis lygių galimybių kontrolierių

Raimondas Šukys